

# משך חכמה

פרשת וישב, פסקא יד-טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסב טל: 052-7611435 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

לזוננים, בטח זינתה כמה פעמים. לכן אמר (פסוק כו)  
צדקה ממני, כי על כן לא נתתיה כו', וכדי שתתעבר מעכה  
באצבע, כדאמרו שם, ודו"ק<sup>2</sup>.



[טו]

לח, כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש  
אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הרה נא למי החתמת  
והפתילים והמטה האלה:

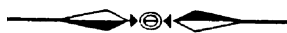
למה אמרה "לאיש". ועוד מאי נפקא מינא עם מי זנתה, מ"מ תהרג.

לח, כה) היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש  
אשר אלה לו. יבואר<sup>3</sup> על פי מה דאיתא בערכין (ז, א)

חכמה לפרש ב' ענינים: א. שהיתה בתולה. ב. שזונה לא מתעברת.  
בדבר אחד מתיישב מדוע יש כפל לשון, וההכרח שזינתה פעמים  
רבות, אלא על כורחך, דבא ליישב לשון כפול, וגם לשון רבים  
"זוננים"

ועל פי זה מפרש דברי יהודה שאמרה צדקה ממני כו', דהיא טענה  
שלא נתעברה בזנות, אלא הוציאה בתוליה ונבעלה פעם אחת שלא  
בזנות, ומזה נתעברה. ויהודה טען כנגדה שאינה נאמנת לומר כן  
מפני הראיות הנ"ל, וכשהכיר שממנו נתעברה, אמר, "צדקה" - יותר  
- "ממני", כלומר, צדקה יותר ממה שאני אמרתי שזנתה, אלא  
באמת נתעברה מביאתי פעם אחת, כי כיון שהיא בתולה, מפני  
שבניו היו דשין בפנים וזורין בחוץ, לכן לא נתתיה לשלה בני,  
שחשתי שיעשה גם כן כמותם, וכדי שתתעבר, מעכה באצבע  
להוציא הבתולים.

<sup>2</sup> תמצית דבריו: אין אשה מזנה מתעברה, שמתהפכת.  
ועוד, אין בתולה מתעברת מביאה ראשונה. לכן אמרו,  
דודאי זינתה ולא נאנסה, שיש ב' ראיות שזנתה פעמים  
רבות.



<sup>3</sup> [טו] תוכן דבריו ליישב: א. מדוע אמרה "לאיש" אשר אלה לו, די

[יד]

לח, כד-כו) ויהי כממשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה  
תמר פלתיך וגם הנה הרה לזוננים ויאמר יהודה הוציאה  
ותשרף: הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש  
אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הרה נא למי החתמת  
והפתילים והמטה האלה: ויפר יהודה ויאמר צדקה ממני  
פי על כן לא נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה:

מדוע אמרו זנתה כו' הרה לזוננים

לח, כד) זנתה תמר כלתך, וגם הנה הרה לזוננים. הענין<sup>1</sup>,  
דאמרין ביבמות (לה, א) אשה זונה מתהפכת ומזנה כדי  
שלא תתעבר, וכל שכן שאינה עושה פעולה להתעבר. ותמר  
היתה בתולה, ובתולה אינה מתעברת מביאה ראשונה עיין  
סוף פרק ד אחים (יבמות לד, ב). לכן אמרו וגם הנה הרה

<sup>1</sup> [יד] תוכן דבריו ליישב: א. מדוע אמרו ליהודה כפל לשון "זנתה  
תמר פלתיך וגם הנה הרה לזוננים" ולא אמרו רק "הרה לזוננים". ב.  
מדוע אמרו לשון רבים "הרה לזוננים", ולא אמרו "הרה לזנות". ג.  
מנין להם שזנתה אולי נאנסה. ד. מדוע האריך יהודה ואמר "צדקה  
ממני פי על כן לא נתתיה לשלה בני" מה ענין על כן כו' למה שאמר  
צדקה ממני, הרי אמר שצדקה שלא הרתה לזוננים, אלא ממני  
נתעברה, ומדוע הוצרך להאריך ולפרש "כי על כן כו'".

ומבאר, דהנה אמרו חז"ל (יבמות לד, ב) דאין אשה מתעברת מביאה  
ראשונה, ותמר היתה בתולה (שם), ואם היתה נאנסת לא היתה  
מתעברת, ואין לומר שנאנסה פעמיים, דהוא מלתא דלא שכיחא,  
וכדי שתתעבר צריכה להבעל כמה פעמים, דהיינו זנות כמה  
פעמים, שהרי אשה זונה מתהפכת שלא תתעבר, ובודאי שלא תוציא  
הבתולים ותעשה מעשה שתתעבר בזנות. לכן אמרו ליהודה דתמר  
זנתה, ושתי ראיות יש להם שהיא זנתה: א. דהיא הרה, ואין בתולה  
מתעברת מביאה אחת, ואם היתה נאנסת לא היתה מתעברת, אלא  
על כורחך שזינתה כמה פעמים. ב. אין זונה מתעברת אלא מתהפכת  
שלא תתעבר, וזונה שהתעברה על כורחך זנתה פעמים רבות, ולכן  
אמרו והיא הרה, ועוד "לזוננים", פעמים רבות של זנות, שבטעות  
התעברה בזנות. ובזה מיושב כל הג' דקדוקים

[והכרחתי לפרש ב' הראיות, דיש להקשות, מדוע הוצרך המשך

# משך חכמה

פרשת וישב, פסקא יד-טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסב טל: 052-7611435 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

לימוד שאשה הרה שנגמר דינה אין ממתניין שתלד, דלמא חייב להמתין בגלל הולד, שהוא ממון הבעל. אלא שיש לומר, שנלמד במה מצינו מישראל שהורגים האשה והולד אפילו שהוא ממון הבעל, הוא הדין בבן נח.

דהנה מבואר בסנהדרין (נו, ב) דבן נח שהרג עובר נהרג, דהורג נפש, דלא כישאל שאינו נהרג על הריגת עובר [ואין כאן המקום להאריך בדין הריגת עובר בישראל]. לפיכך, אף על פי שמדין הריגת עובר מותר להרוג את האשה עם ולדה כיון שהוא גוף אחד עם האשה, כמו שאמרו בגמרא ערכין (שם) בפשטות "גופה היא", והוא הדין בבן נח, אפילו שהם מוזהרין על העוברים, שהרי לא אמרו בערכין (שם) 'פשיטא לאו איש הוא', אלא אמרו "גופה היא", דהיינו טעם ההיתר הוא מחמת שהעובר חד גוף עם האשה, אם כן אף בבן נח שמוזהר על עוברין מותר להרוג האשה וולדה מדין הריגה, שכיון שנגמר דינה של האשה, גם העובר בכלל, אלא שאין להרוג העובר מטעם אחר, שהוא ממון הבעל, דאין פסוק להתיר בבן נח. ואי אפשר ללמוד מישראל, דבן נח חמור לענין הריגת עובר. [ואף על פי שמדין הריגה בלאו הכי מותר כנ"ל, ולא נאסר רק מחמת ממון הבעל, ובוזה יש ללמוד מישראל שמפסידין ממון הבעל כשנגמר דינה, דמכל מקום, יש לומר, שכיון שלענין הריגה עובר חמור יותר בבן נח, יש לומר שגם בדין זה, העובר ממון חשוב הוא של הבעל, ואין להפסידו, שכיון שחזינן דלענין רוצח מוזהר על העובר, מוכח שלגבי בן נח עובר יש לו יתר חשיבות, לפיכך הוא יותר ממון מעובר בישראל, לפיכך אין ללמוד להתיר להפסיד ממון הבעל מישראל, זה עומק כונתו בס"ד].

וזה היה טענת תמר שלא להרוג אותה, כי מפסידין ממון הבעל שהוא אבי העובר.

והנה, היא לא רצתה להלבין פני יהודה ולומר שלא בא עליה בזנות, וגם לא היתה נאמנת, לכן אמרה, שאפילו לדבריכם שבזנות היא הרה, אסור להורגה מחמת ממון הבעל, שאף על פי שבזנות בא עליה, הוא ממונו כדרשו חז"ל (בבא קמא מג, א), דנחשב בעל האשה (שמות כא, כב) לענין הולדות אפילו בא עליה בזנות.

והטעם שאמרה הכר נא כו', ולא אמרה בסתם שהולד ממון הבעל, מפני שאפילו שבזנות הוא בעל האשה לענין ולדות, מכל מקום, אין

לומר "לאשר אלה לו", ומהו לשון איש. ב. איך ביקשה להציל עצמה ממיתה בטענת "לאיש אשר אלה לו אנכי הרה", והרי כיון שלא אמרה שלא זינתה, אלא שזינתה, מאי נפקא מינא מי הוא המזנה, אלא על כורחך שרמזה, שהיא נבעלה ליהודה, ורמזה לאיש אשר אלה לו, היינו אתה, אם כן הלבנה פניו ברבים, דאם לא התכונה שזינתה עמו איך תנצל ממיתה, ואיך אמרו בסוטה (י, ב) שממה שלא אמרה לו בפירוש ממך אני הרה, מוכח, שמוטב לאדם להפיל עצמו לתוך כבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים, הרי בודאי הלבנה פניו, דאם יהודה לא הבעל, איך תנצל ממיתה כשיודע שהבעל הוא פלוני אלמוני. ג. עוד יש לתמוה, דהא אמרו מוטב שיפיל עצמו, אבל מנין להפיל את ולדותיה. ורש"י הביא כאן דברי חז"ל ופירש וז"ל "מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים: הכר נא - אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות" עכ"ל. הנה הביא מדרש חז"ל שנוח לאדם שיפיל עצמו, ובחידא מחתא מביא שלא תאבד שלש נפשות, אם כן מה הוא לשון פיל עצמו, והרי היא מאבדת שלש נפשות.

ומבאר המשך חכמה, על פי הא דתנן בערכין (ז, א) "מתני". האשה שיצאה ליהרג - אין ממתניין לה עד שתלד". ואיתא בגמרא "פשיטא, גופה היא, איצטריך, ס"ד אמינא: הואיל וכתוב (שמות כא, כב) כאשר ישית עליו בעל האשה, ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה, קמ"ל. ואימא ה"נ, אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אמר קרא (דברים כב, כב): ומתו גם שניהם, לרבות את הוולד" ע"כ. [פירוש: פשיטא שהורגין אותה עם ולדה, שהוא חד גוף עמה. איצטריך, דהיה עולה על דעתנו לומר, הואיל וכתוב (שמות כא, כב) (בדין מי שהכה אשה הרה והרג ולדה), כאשר ישית עליו בעל האשה, (וחייב לשלם לבעל תמורת הולד, כי הוא ממון הבעל ולא ממון האשה), הולד ממון הבעל ולא נפסידו ממנו קמ"ל, ואם תאמר מנין באמת שמפסידין לבעל את הולד, תלמוד לומר (שוכב עם אשת איש) ומתו גם שניהם, לרבות את הוולד" ע"כ.

ומה שלמדו מגם שניהם, הוא בישראל, כדכתיב (דברים כב, כב) "פי ימצא איש שכב עם אשה בעלת בעל ומתו גם שניהם האיש השכב עם האשה והאשה ובערת הרע מישראל". אם כן בבן נח אין לנו

# משך חכמה

פרשת וישב, פסקא יד-טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסב טל: 052-7611435 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

וכו', ולא אלבין (סוטה י, ב). וזה הכר כו', ואל תאבד שלש נפשות כו' ודו"ק<sup>4</sup>.



[טז]

לח, כו) וַיִּכַּר יְהוֹדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי עַל פֶּן לֹא נִתְתִּיחַ לְשִׁלָּה בְּנֵי וְלֹא יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ:

ביאור המחלוקת אם יהודה לא בא עליה עוד, או שלא פסק מלבא עליה

לח, כו) ולא יסוף עוד לדעתה. יש אומרים לא הוסיף כו' ויש אומרים לא פסק וכו'. אולי פליגי בהא<sup>5</sup>, דאבא שאול



<sup>5</sup> [טז] על הכתוב "וְלֹא יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ", פירש רש"י וז"ל "ולא יסוף עוד - יש אומרים לא הוסיף. ויש אומרים לא פסק" [תרגום אונקלוס פירש שלא הוסיף, ובגמרא סוטה י, ב אמרו שלא פסק]. ותוכן דברי המשך חכמה, לבאר מהי מחלוקתם. ומפרש, דשניהם סוברים כאבא שאול דאמר ביבמות (לט, ב) "הכונס את יבמתו לשם נוי, ולשום אישות, ולשום דבר אחר - כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר". ומאוד קשה להזהר בזה לקיים המצוה שלא לשם הנאה כלל, ולכן רבי יוסי בירושלמי (יבמות א, א) דסבר כאבא שאול, בעל את יבמתו דרך סדין שלא יהנה מקירוב בשר ממנה.

ומבואר בקרבן העדה בירושלמי (יבמות א, א), שלאחר שבא עליה וקנאה ונעשית אשתו, מותר לבא עליה לשם אישות ולהנות ממנה, דאשתו היא לכל דבר, ולא אמר אבא שאול דקרוב הולד להיות ממזר אלא בכיאה ראשונה, דצריך לקיים מצות יבום לשם שמים ולא לשם אישות, אבל לאחר ביאה ראשונה לא. [ומה שציינ לעיין שם, דז"ל הקרבן העדה "ודרך סדין בעל. אף ביאה הראשונה שבעל, היה דרך סדין, שלא ליהנות מגופה רק לקיום המצוה, שחשש להא דאבא שאול, ולכך, לאחר שקיים המצוה לא רצה לבא עליה עוד, שהרי הוא עושה להנאתו. לישנא אחרינא, על ביאות הראשונות קאי, אבל אחר שקנאה לשם יבום כתקנה, תו לא חשש לשום דבר, שהרי היא כאשתו וזה נכון" עכ"ל. והמשך חכמה סובר גם כן

האשה שנגמר דינה כו' פשיטא חד גופא נינהו, מהו דתימא הואיל דכתיב כאשר ישית בעל האשה ונתן, ממונא דבעל הוא כו' קמ"ל. והנה בני נח נצטוו על העוברין, וחמירי מישראל בזה (סנהדרין נז, ב), וקרא דגם שניהם (דברים כב, כב) לא קאי עלייהו, ואם כן ממונא דבעל הוא, דבעל האשה (שמות כא, כב), אפילו בא עליה בזנות (בבא קמא מג, א), ואיך נקטלינה, נמתין עד שתלד. רק הכא שהרה לזנונים, ואין יודע מי הוא הבעל, ואפילו אם יבא ויאמר אינו נאמן, לכן שלחה, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, ואם כן יש סימן מהאתנן, ויש כאן איש שיש לו זכות בולדות, ואיך נפסיד ממונו דבעל. ובזה אתי שפיר, מוטב

ידוע מי המזנה, והוא ממון שאין לו תובעים, ואפילו אם יבוא ויאמר שהוא בא עליה, אינו נאמן לתבוע ממנה ממון אם מכחישתו. ואפילו אם היא מודה שבא עליה, מכל מקום, כיון שאינו נאמן כלפי בית דין, שאין לו שום ראיה לזה, לפיכך אין למנוע הרגיתה מחמת שהיא והם מודים בזה, דבודאי אמתלא היא שלא תהרג.

לפיכך אמרה תמר שיש לה סימן מובהק מי הוא האיש, וכיון שיש סימן מי הוא האיש, אסור להורגה מחמת ממונו. ובחכמה רבה הערימה שלא יהרגוה, ולא תלבין פני יהודה. ולכן דקדקה לומר "לאיש", דהיינו יש לי סימן מי הוא האיש שהולדות שלו, ולכן אסור להרוג אותה.

והשתא לא קשה מידי איך התירה לעצמה להרוג ולדותיה ולא להלבין פניו, שכיון שנחבאר על פי הש"ס בערכין שאשה שנגמר דינה גם ולדה מת שהוא חד גוף עמה, ואפילו בכך נח, כפי שמוכח מלשון הגמרא בערכין, לכן מדין הריגה אין כאן, אלא מדין הפסד ממון בלבד. ומה שאמר רש"י ואל תאבד שלוש נפשות, היינו היא וממון שני הנפשות, ולא מדין הריגה. ומתורץ כל הדקדוקים. [וכשתדקדק היטב בציחות לשונו, תראה שזה בודאי כוונתו בס"ד רבה, אלא שקיצר מאוד כדרכו].

<sup>4</sup> תמצית דבריו: אמרה ל"איש", לומר שהולדות שייכים לבעל, ולכן אסור להורגה. ואל תאמר שהוא ממון שאין לו תובעין, אלא יש לה סימן מי הוא האיש, והוא בעל הממון, לכן אי אפשר להורגה.

# משך חכמה

פרשת וישב, פסקא יד-טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסב טל: 052-7611435 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

כאשתו לכל דבר. ואם כן, אם לא קנה עדיין, צריך לכוון שלא לשם אישות, לכן לא בא עליה עוד. ואם קנה אותה ונעשית כאשתו מחויב לקיים מצות עונה, ולא פסק. ואין לומר, דאם כן היה צריך לקיים בה עוד מצות יבום, זה אינו, דכיון דהקים שם על ידי זרע, כבר נתקיים מצותו, ודו"ק היטב<sup>6</sup>.

סובר דהבא שלא לשם מצוה ביבמה קרוב להיות הולד ממזר (יבמות לט, ב), ופירש בירושלמי דר' יוסי סבר כוותיה, ולכן בעל דרך סדין, יעוין שם ריש יבמות (א, א). ופירש הקרבן עדה, דזקא ביאה ראשונה, אבל כיון שלקחה וקנאה בביאתו, תו הרי היא כאשתו, ומותר לשם אישות, יעוין שם. ובזה מחלוקת בבלי פרק הבא על יבמתו דף נו, ב, אם ביאת שוגג קונה ביבמה לכל הדברים דתהיה



לשם קנין, כדי לעשותה אשתו ולקיים בה מצות יבום, לפיכך לא הוסיף לדעתה שחשש שיהנה כאבא שאול, ואף על פי שיש בה מצות יבום, סבר יהודה, שכיון שכבר הקים שם על המת, כי נתעברה, אין מצוה ליבמה. זה ביאור מחלוקתם.

<sup>6</sup> **תמצית דבריו: טעמי המחלוקת, האם הוסיף לדעתה, או שלא הוסיף לדעתה, תלוי בזה, דיהודה בא עליה שלא לשם קנין יבום, שלא ידע שהיא יבמתו. ונחלקו, האם קנאה לגמרי להיות כאשתו. הסוברים שלא פסק מלבוא עליה, סוברים שקנאה לגמרי, לפיכך חייב לקיים מצות עונה, ואפילו שנהנה היא כאשתו. והסוברים שלא הוסיף לבוא עליה, סוברים שלא קנאה לגמרי, כיון שבא עליה בשוגג, וכדי לקיים מצות יבום צריך להזהר שלא ינהה, דאם לא – קרוב הולד להיות ממזר, לפיכך לא בא עליה עוד. ולא רצה לקיים מצות יבום, כי כבר נתעברה והקים שם על המת.**

שהעיקר כפירוש השני, ומה שפירש כאן הכל הולך רק כפי הפירוש השני]

אלא שנחלקו כאן, האם לאחר ביאה זו, קנאה יהודה כאשתו לכל דבר.

דהנה יהודה לא ידע שהיא יבמתו, והרי הוא כבא על יבמתו שלא לשם קנין אלא בשגגה. ואף על פי שהבא על יבמתו בשוגג קנאה (יבמות נג, ב), מכל מקום נחלקו ביבמות (נו, א) האם קנאה לגמרי והיא כאשתו לכל דבר, או שקנאה רק לדברים האמורים בפרשת יבמים, דהיינו לירש נכסי אחיו ולפוטרה מייבום, או שאם מת ויש לו בנים מאשה אחרת, מותרת לשוק. או שאם הוציאה בגט לא צריכה חליצה, או שאם היתה לה צרה נפטרה בביאתו של זו.

והשתא יש לומר, דהסוברים שלא פסק מלבוא עליה, סוברים שהבא על יבמתו בשוגג כיהודה, קנאה לגמרי, וכיון שהיא כבר נעשית כאשתו לכל דבר, חייב לקיים בה מצות עונה, ויבוא עליה לשם אישות אפילו נהנה. אבל הסוברים שלא הוסיף לדעתה, סוברים שהבא על יבמתו בשוגג כיהודה, לא קנאה להיות כאשתו אלא לדברים האמורים בפרשה, לפיכך עוד צריך לבוא עליה לשם שמים,

